

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Vayakel-Pekude

Üç Tip Toplum

Uzun bir dram yaşanmıştı. Moşe halkı kölelikten, özgürlük yolunun başlangıcına götürmüştü. Bizzat halk Sinay Dağı'nda Tanrı'ya tanık olmuştu ki bu, tüm tarih boyunca bütün bir halkın bir vahyin alıcısı olduğu tek olaydı. Bunu Moşe'nin, dağın tepesinde geçireceği uzun süre için gözden kaybolması takip etmiş, onun bu yokluğu, Bene Yisrael'i en büyük kolektif günaha, Altın Buzağı'nın yapılmasına sevk etmişti. Moşe af dilemek için dağa geri dönmüş ve bu dileği kabul edilmişti.

Bu affın simgesi, ikinci Levha çiftiydi. Şimdi yaşam yeniden başlamalıydı. Paramparça olmuş bir halkın yeniden inşa edilmesi gerekiyordu. Moşe yola nasıl devam edecekti? *Peraşanın* başlangıç pasuğu bu konudaki ipucunu içermektedir:

Moşe, tüm Bene Yisrael cemaatini topladı (*Vayakel*) ve onlara [şöyle] dedi: "A-Şem'in yapılmasını emrettiği şeyler şunlardır."

Şemot 35:1

Peraşaya ismini veren *Vayakel* fiili, Moşe'nin yerine getirmeye koyulduğu görevi anlamak için hayati öneme sahiptir. En basit düzeyde bu, önceki bir pasuğu anımsatan bir tematik, anımsatıcı bir kelimedir. Bu örnekte, hatırlatılması amaçlanan pasuk gayet açıktır:

Halk Moşe'nin dağdan inmekte geciktiğini gördü. Halk Aaron'un çevresine toplandı (*Vayikael*) ve ona

"Kalk; bize önümüzde gidecek ilahlar yap" dediler.

Şemot 32:1

Moşe'nin yaptığı, *Kabala* ustalarının *tikun* adını verdikleri şeydir: bir onarım, bir şeyin düzeltilmesi, geçmiş bir kabahatin kefareti. Tıpkı günahın, halkın bir *kaal* veya *keila* (toplum) şeklinde hareket etmesiyle işlenmiş olması gibi, kefaretin de yine bir *keila* olarak hareket ederek elde edilmesi gerekmektedir. Ancak bu kez söz konusu "toplanmanın" amacı, daha önce yerini alacak bir şey yapmak istedikleri Tanrısal Mevcudiyet için bir ev inşa etmek olacaktır. Halk daha önce kötü bir amaçla bir araya toplanmışken, şimdi Moşe halkı bir orkestra şefi gibi yönlendirerek iyi bir amaç için bir araya getirmektedir. Buradaki fark yalnızca amaçta değil, kullanılan fiil çekiminde de görülmektedir. Buzağı yapılırken kullanım pasifti: *Vayikael*; toplandı. Burada ise Moşe bunu aktif olarak yapmaktadır: *Vayakel*; topladı. Pasiflik kötü şeylerin meydana gelmesine olanak sağlar:

Her nerede 've oldu' (*Vayi*) denirse, bu, gelmekte olan trajediye işaret eder.

Megila 10b

Proaktif olmaksızın trajedinin mağlup edilmesini sağlar:

Her nerede 've olacak' (*Veaya*) denirse, bu, gelmekte olan sevince işaret eder.

Bamidbar Raba 13

Ancak daha derin bir düzeyde, *peraşayı* açan pasuğun dikkatimizi çektiği şey, Yahudilikte toplum kavramının doğasıdır.

Klasik İbranicede toplum için kullanılan üç farklı sözcük vardır: *eda*, *tsibur* ve *keila* ve bunların her biri farklı bir topluluğu simgeler.

Eda sözcüğü, “şahit” anlamına gelen *ed* sözcüğünden gelir. *Ya’ad* fiili “atamak, belirlemek, görevlendirmek, tayin etmek, ayırmak, belirtmek veya saptamak” anlamını taşır. Modern İbranicedeki *teuda* sözcüğü, “sertifika, belge, tasdik, hedef, amaç, gaye veya görev” anlamlarına gelebilir. Bir *edayı* oluşturan insanların güçlü bir kolektif kimlik duygusu vardır. Aynı şeylere tanık olmuşlardır. Aynı amaca eğilimlidirler. Bene Yisrael’in bir *eda* – ortak bir inanç toplumu – haline gelmesi, ancak ilk emri almalarıyla olmuştur:

Tüm Yisrael toplumuna (*adat Yisrael*) konuşun ve herkesin, kendilerine bu ayın onunda atasal aile başına bir davar yavrusu – her ev [halkı] için bir davar yavrusu – almasını söyleyin.

Şemot 12:3

Bir *eda*, iyi amaçla bir araya gelen bir topluluğu olduğu kadar, kötü amaçla bir araya gelen bir topluluğu da belirtebilir. Bene Yisrael casusların raporunu duydukları zaman cesaretlerini yitirmişler ve Mısır’a geri dönmek istediklerini söylemişlerdi. Tüm bu anlatım boyunca onlardan *eda* olarak bahsedilir (örneğin: “Bu kötü cemaat (*eda*) Bana karşı söylenmeye ne zamana kadar devam edecek?”; Bamidbar 14:27). Moşe ve Aaron’un otoritesine karşı isyanında Korah tarafından kışkırtılan insanlar da benzer şekilde *eda* olarak anılmaktadırlar (“Bir kişi günah işledi diye tüm cemaate (*eda*) mi öfkeleneneceksin?”; Bamidbar 16:22). Günümüzde bu sözcük genellikle etnik veya dini bir cemaat için kullanılmaktadır. Bir *eda*, benzer zihniyete sahip olan insanların oluşturduğu bir toplumdur. Bu sözcük güçlü bir kimliği vurgular. *Eda*, mensupları ortak çok şeye sahip olan bir gruptur.

Bunun aksine, *tsibur* – ki bu sözcük Tanah İbranicesine değil, daha ziyade Mişna İbranicesine aittir – “yığmak” veya “biriktirmek” anlamını taşıyan *ts-b-r* kökünden gelir (Bereşit 41:49). *Tsibur* kavramını anlamak için Kotel’de dua eden bir grup insanı zihninizde canlandırın. Birbirlerini tanımıyor olabilirler. Bir daha hiç karşılaşmayabilirler. Ama şu an için, aynı zamanda aynı yerde bulunan ve dolayısıyla bir dua grubu oluşturan on kişi oluvermişlerdir. *Tsibur*, “toplum” teriminin en minimal anlamıyla bir toplumdur; herhangi bir kimlik duygusundan çok, sayılarla oluşturulmuş bir topluluktan ibarettir. Bir *tsibur*, belirli bir noktada kendilerini aynı yerde bir arada bulmuş olmaktan ve böylece dua uğruna veya bir *minyan* gerektiren diğer herhangi bir *mitsva* uğruna bir “toplum” teşkil etmekten başka ortak hiçbir şeyleri olmayabilen kişilerin oluşturduğu bir gruptur.

Keila diğer iki toplum türünden ayrılır. Mensupları birbirlerinden farklıdır. O açıdan bir *tsibur* gibidirler. Ancak herkesin kendine has bir katkıda bulunduğu kolektif bir girişim için organize edilmektedirler. Bir *keiladaki* risk, onun bir kitle, bir kalabalık, bir grup haline gelme olasılığıdır.

Moşe’nin, dağdan indiği zaman halkı Buzağı’nın etrafında dans ederken görmesi sonrasında durumu idrakini anlatan cümlelerin anlamı da budur:

Moşe halkın kontrolsüzce hareket ettiğini, Aaron’un onların kontrolden çıkmalarına izin verdiğini ve böylece düşmanları için bir alay konusu haline geldiklerini gördü.

Şemot 32:25

Ancak bir *keilanın* güzelliği, yapıcı bir amaç tarafından güdüldüğünde, herkesin “Ben bunun yapılmasına yardım ettim” diyebileceği şekilde birçok farklı bireyin ayrı ve özgün katkısını bir araya toplamasıdır. Bu sebeple, Moşe halkı *Mişkan*’ın inşası vesilesiyle topladığı zaman, her birinin verecek farklı bir şeyi olduğunu vurgulamaktadır: “Sahip olduklarınızdan, A-Şem’e bir bağış alın...

Tanrı'ya bir sunu getirmek isteyen herkes, altın, gümüş ve bakır... Aranızda beceri sahibi olan herkes gelsin ve A-Şem'in emrettiği her şeyi yapsın..." Moşe, tüm çeşitliliğiyle bir *keilayı*, ortak bir amaca sahip bir *edaya* dönüştürmeyi başarmış, üstelik bunu, her bireyin Tanrı'ya getirdiği armağanların, kendilerine has, farklı niteliklerini koruyarak yapmıştır:

Sonra tüm Bene Yisrael toplumu, Moşe'nin huzurundan ayrıldı. Arzu eden ve kalbi kendisine ilham veren herkes geldi ve Buluşma Çadırı'na dair iş için, onun tüm hizmetleri için ve kutsiyet giysileri için, Tanrı'ya bir sunu getirdi. Arzu eden herkes – erkekler ve kadınlar – geldiler ve her türlü altın ziynet eşyalarını getirdiler: bilezik, hırma, yüzük ve başka vücut süsleri... Beraberinde gök mavisi, erguvani veya kırmızı [yünler]... bulunan herkes... Gümüş ve bakır bağışı yapan herkes... Beceri sahibi her kadın, elleriyle [iplik] eğirdi ve ... eğirdikleri iplikleri getirdiler... Liderler... Şoam taşlarını ve diğer değerli taşları getirdiler... Bene Yisrael'den arzu eden tüm erkek ve kadınlar, Tanrı'nın, yapılmasını Moşe aracılığıyla emretmiş olduğu tüm çalışma için Tanrı'ya gönüllü sunular getirdiler.

Şemot 35:20-29

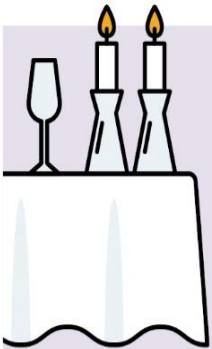
Mişkan'ın büyüklüğü, kolektif bir başarı olmasındaydı – herkesin aynı şeyi yapmadığı bir başarıydı bu. Herkes farklı bir şey vermişti. Yapılan her bağışa değer verilmişti – ve bu sayede her katılımcı da şahsına değer verildiğini hissetmişti. *Vayakel* – Moşe'nin, halkın dağılmış halinden yeni ve gerçek bir *keila* yaratma kabiliyeti – onun en büyük başarılarından biriydi.

Hahamlarımıza göre Moşe, uzun yıllar sonrasında bu temaya geri dönmüştür. Bir lider olarak kariyerinin sona yaklaştığının bilinciyle, Tanrı'ya, kendisine bir halef tayin etmesi için dua etmiştir: "Tüm bedenlerdeki ruhların Tanrısı A-Şem toplumun üzerine bir kişi atasın" (*Bamidbar* 27:16). Raşi, Hahamlarımızı takiben, "Tüm bedenlerdeki ruhların Tanrısı A-Şem" şeklindeki sıra dışı ifadeyi şöyle açıklar:

O'na şöyle dedi: Ey Evrenin Efendisi; her kişinin karakteri Senin huzurunda açıktır ve bilinmektedir. Ve Sen her birinin farklı olduğunu bilirsin. Bu yüzden onlara, her kişiye huyunun gerektirdiği şekilde yaklaşmaya kabil bir lider ata.

Raşi'nin Bamidbar 27:16 açıklaması

Bir *tsiburun* çeşitliliğini bir *edanın* amaç birliği ile muhafaza etmek... İşte, büyük bir liderin en büyük görevi olarak, bir *keila* oluşturma, bir toplum inşa etmenin arz ettiği sınav budur.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Ait olduğunuz grupları düşünün. Size hangileri bir *eda*, hangileri bir *tsibur* ve hangileri bir *keila* hissi veriyor?
2. Bir *keila*nın mensubu olmak, bazen bir *edanın* mensubu olmaktan neden daha zordur?
3. Moşe'nin büyük görevi, farklı mizaçlara sahip insanlara liderlik etmektir. Çeşitliliğe sahip bir grubu birlikte iyi bir çalışmaya sevk etmenin anahtarı nedir?